

Tople i hladne boje u izrazu emocije kod djece predškolske dobi

---

Jurkić, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:366659>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**MIHAELA JURKIĆ
ZAVRŠNI RAD**

**TOPLE I HLADNE BOJE U IZRAZU EMOCIJE
KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Zagreb, srpanj 2022.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
ČAKOVEC**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Mihaela Jurkić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Tople i hladne boje u izrazu emocije kod djece predškolske dobi

MENTOR: red.prof.mr.art. Ljubomir Levačić

SUMENTOR: Andrija Večenaj, predavač

Zagreb, srpanj 2022.

SADRŽAJ

Sažetak	2
Summary	3
1. UVOD	4
2. EMOCIJE.....	5
3. EMOCIONALNI RAZVOJ DJETETA	6
4. BOJE	7
4.1. ZNAČENJE BOJA U DJEČJIM CRTEŽIMA.....	10
5. SLIKARSKE TEHNIKE U RADU S PREDŠKOLSKOM DJECOM	12
6. CRTEŽ KAO KOMUNIKACIJSKO SREDSTVO	16
6.1 GLAZBA, BOJA, EMOCIJA.....	20
7. PROVEDBA LIKOVNIH AKTIVNOSTI U VRTIĆU	21
7.1. PRVA AKTIVNOST – SLIKANJE PORTRETA I ANALIZA DJEČJIH RADOVA. 26	
7.2 DRUGA AKTIVNOST – SLUŠANJE SKLADBE BRŽEG TEMPA I ANALIZA DJEČJIH RADOVA.....	32
7.3. TREĆA AKTIVNOST - SLUŠANJE SKLADBE SPORIJEK TEMPA I ANALIZA DJEČJIH RADOVA.....	36
8. ZAKLJUČAK	40
LITERATURA.....	41
PRILOZI.....	42
Izjava o samostalnoj izradi rada.....	44

Sažetak

Izražavanje emocija kroz crtež najbolji je način da dijete izrazi svoje emocije, doživljava, misli, kreativnost i maštu. Uporabom boja u crtežu dijete komunicira s vanjskim svijetom te često daje prikaz onoga što se događa oko njega, odnosno prikazuje svoja unutarnja iskustva. Ujedno je to alat da upoznamo dijete i njegovo emocionalno stanje. Treba im pružiti spontanost i slobodu u izražavanju.

Ne trebamo ih kritizirati, poučavati, savjetovati jer na taj ih se način ih se sputava u njihovoj kreativnosti i mašti koja itekako može biti bogatog sadržaja. Dijete često tople boje povezuje s pozitivnim emocijama, dok negativne emocije prikazuje kroz hladne, odnosno tamne boje. Kod analize dječjih radova prvo trebamo porazgovarati s djetetom o njegovom crtežu, a tek onda raditi analize i donositi zaključke.

Praktični dio rada odrađen je u starijoj dobnoj skupini u Dječjem vrtiću „Zrno“. Cilj je bio istražiti povezanost boja i emocije u dječjem likovnom izražavanju. Djeca su odabirom određene boje prikazala svoja emocionalna stanja.

Ključne riječi: emocije, emocionalni razvoj, boje, crtež, dijete

Summary

Expressing emotions through drawing is the best way for a child to express their emotions, experiences, thoughts, creativity and imagination. Using colours in a drawing, a child is communicating with the outside world and often represent what is happening around them, that is, is representing their inside experience. At the same time, it is a tool to get to know a child and their emotional state. We should enable them spontaneity and freedom in expression.

We should not criticize, instruct, advise them because in that way they are hampered in their creativity and imagination which can have a very rich content. A child is mostly connecting warm colours with the positive emotions, while the negative ones is showing through the cold, that is, dark colours. In the analysing children's drawing, firstly we should talk to a child about their draw and only after that do analysis and make conclusions.

The practical part of the work is done in the older age group in the kindergarten „Zrno“. The aim was to research connection of colours and emotions in children's fine arts expression. By choosing certain colours, kids showed their emotional state.

Key words: emotions, emotional development, colours drawing, a child

1. UVOD

Boja utječe na emocionalne, motoričke, kognitivne, socijalne i govorne vještine. Mnoge studije pokazale su da boja daje prednost kada je u pitanju razvoj mozga, kreativnosti, produktivnosti i učenja. Učinak boje na ljude i djecu može biti različit tako da one mogu izazivati uzbuđenja, smirenost, napetost ili inspiraciju.

Djeca kroz prvu godinu života razlikuju crnu i bijelu boju, a tek malo kasnije počinju primjećivati crvenu koja je vrlo žarka boja te ima najjači intenzitet. Dijete kroz svoj rast i razvoj bira najdražu boju te nam ta boja itekako može pomoći u otkrivanju djetetove osobnosti te njegovog emocionalnog stanja. Djetetu treba pružiti što više mogućnosti kako bi se moglo likovno izraziti te mu omogućiti sav potreban pribor, materijal i prostor.

Cilj ovoga rada je prikazati na koji način dijete odabire boje u svome crtežu. Upoznati se sa karakteristikama boja, njihovim utjecajem na djecu i što njome žele prikazati. Također u ovome radu objašnjene su slikarske tehnike koje se svakodnevno koriste u radu s djecom, a jedna od njih korištena je u praktičnom dijelu rada. U radu su navedeni i objašnjeni načini ometanja dječjega likovnog stvaralaštva, ali i poticaji koje treba koristiti kako bi se likovno stvaralaštvo kod djece obogatilo. Na samome kraju rada nalazi se provedena likovna aktivnost s djecom u vrtiću, priloženi su najzanimljiviji dječji radovi i napravljena je kratka analiza.

2. EMOCIJE

Emocija (lat. *emovere* – pokretati) je izazvana svjesnim ili nesvjesnim vrednovanjem nekoga događaja. Prirodno su urođene u ljude te ih od rođenja izražavamo prema okolini.

Važne su u međuljudskoj komunikaciji jer drugi na taj način dobivaju informacije o našem unutarnjem stanju i o tome kako bismo se mogli ponašati. Javljaju se iznenada te su obično nečime izazvane, prolaze kroz određeni proces te na kraju imaju posljedicu.

Prirodno je da emocije prepoznamo i doživljavamo. Doživljavamo ih kao osjećaje „iznutra“, a često se povezuju s nečim ugodnim ili neugodnim. Svaka emocija ima svoju svrhu, odnosno vodi nas ka nekom cilju. Npr. kada je neka aktivnost dobra za nas i usmjerava nas da ju ponavljamo radi se o sreći, dok s druge strane strah sugerira da postoji neka prijetnja i da tu situaciju treba izbjeći.

Emocije dijelimo na primarne (jednostavne) i sekundarne (složene). Primarne emocije su urođene, pojavljuju se u ranom razvojnem razdoblju te nastaju brzo i spontano. Primarne emocije su :

- ❖ *Radost* – stanje u kojem smo zadovoljni sobom i okolinom, odnosno stanje blagostanja
- ❖ *Tuga* – propadanje raspoloženja kojem je potrebna socijalna podrška
- ❖ *Povjerenje* – sigurnost da nam se neće dogoditi šteta u situaciji u kojoj se nalazimo
- ❖ *Strah* – neizvjesnost, povezana je s očekivanjima gdje možemo pretrpjeti određenu štetu
- ❖ *Iznenadenje* – reakcija na neku predviđenu reakciju oko nas

Sekundarne emocije manifestiraju se na osnovu naučenog tokom života. Uče se i zahtijevaju određeni kognitivni kapacitet te se počinju razvijati oko druge ili treće godine. Sekundarne emocije čine ljubav, ljubomora, ponos, nježnost i mržnja.

Emocije su kompleksne, mogu biti korisne, odnosno bez njih ne bismo preživjeli. Dolaze prirodno i ne možemo utjecati na to kada će se pojaviti, ali svakako možemo utjecati na to što ćemo učiniti kada se pojave.

3. EMOCIONALNI RAZVOJ DJETETA

Starc i suradnici u knjizi „Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi“ kažu da je emocionalni razvoj jedan od najvažnijih procesa u razvoju ličnosti. Ono je rezultat međusobnih utjecaja naslijeđenih mehanizama reagiranja na emocionalne situacije i procese socijalizacije u obitelji i neposrednoj djetetovoj okolini. Dijete s njima privlači pažnju na svoje važne životne potrebe te na taj način izražava ugodu ili neugodu.

Prve emocije koje dijete izražava jesu „svidanje“ (ugoda) i „nesvidanje“ (neugoda). Pozitivno emocionalno stanje dijete izražava gugutanjem, smiješkom ili pozornim gledanjem, dok negativno predstavlja plač, mrštenje i izravno gađenje. Osnovni emocionalni izrazi pokazatelji su razvijanja sve jasnijih signala koji upućuju na šest temeljnih emocija i mogu se jasno prepoznati izrazi straha, srdžbe, veselja, tuge, znatiželje i gađenja. (Starc i sur., 2004) .

U tom ranom razvojnom razdoblju dijete stvara interakciju s okolinom. Razgovor, razumijevanje i prepoznavanje emocija kod djece preduvjet su za zdrav emocionalni razvoj.

Odrasli su „modeli ponašanja“ te djeca promatrajući i slušajući njih uče kako se nositi s emocijama. Vrlo je važno usmjeriti emocionalni razvoj prema prihvatljivom i poželjnom ponašanju. Od roditelja se zahtijeva strpljivost, smirenost, slušanje i vođenje računa o osjećajima svoga djeteta te je potrebna ljubav i briga kako bi dijete osjećalo toplu i srdačnu atmosferu. Socijalna sredina kroz mimiku, kretnje i govor daje djetetu modele za oponašanje načina i intenziteta emocionalnog izražavanja. Pokazivanje svojih emocija poziv je drugima da sudjeluju u emocionalnom doživljaju, da ga podijele, što je temelj uzajamnosti, zajedničkog sudjelovanja i mogućnosti uživljanja u tuđe emocije. Također, socijalna sredina odgaja dijete, stvara mu navike da neke emocije prikrije, smanji intenzitet izražavanja kako bi ih izrazio na društveno prihvatljiv način. (Starc i sur.,2004)

Dječje emocije mogu biti kratkotrajne, snažne, nestabilne, spontane i izravne. One nisu suzdržane, a prati ih određena ekspresija lica i tijela. (Star i sur., 2004). Djeca predškolske dobi (3-7 godine) već znaju kako se osjećaju i zašto se tako osjećaju. Također, povećava se dječja sposobnost prepoznavanja emocionalnih ekspresija, a to je i utvrđeno brojim istraživanjima s crtežima ili fotografijama kao podražajima za prepoznavanje emocionalnih izražaja. (Brajša-Žganec i Slunjski, 2006).

4. BOJE

Boja je osnovno i najizraženije sredstvo u slikarstvu. Također, može se opisati i kao psihofizikalni fenomen induciran svjetlom ili osjećajem u mozgu koji izaziva svjetlost emitirana od nekog izvora ili reflektirana s površine nekoga tijela.

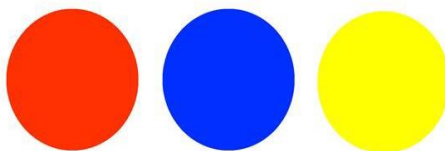
Doživljaj boje ovisan je o tri faktora :

- ❖ spektralnom sustavu svjetla koje pada na promatrani predmet
- ❖ molekularnoj strukturi materijala s kojeg se svjetlo reflektira ili koje ga popušta
- ❖ čovjekovim osjetom boje putem vidnog sustava i mozga

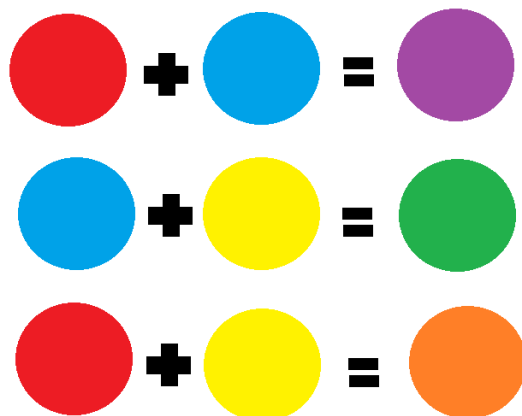
Spektar (lat. Spectrum-avet, prikaz) je otkrio 1676.godine Isaak Newton engleski fizičar, matematičar i astronom. On je razlomio u trostranoj prizmi bijelu svjetlost te uvidio u njoj sakrivene sve postojeće boje. U prelijevanju svih boja odredio je granice sedam boja po uzoru na glazbenu ljestvicu.

Boje mogu biti kromatske i akromatske. Kromatske boje su boje sunčeva spektra, a dijelimo ih na primarne (osnovne) i sekundarne (izvedene), dok akromatske su crna, bijela i siva te se ne nalaze u spektru, a nazivaju se još i ne šarenim bojama.

Primarne boje ili boje prvoga reda ne možemo dobiti miješanjem drugih boja, a to su crvena, plava i žuta (Slika 1)., dok sekundarne boje ili boje drugoga reda dobivamo miješanjem primarnih boja, a čine ih ljubičasta, narančasta i zelena (Slika 2).

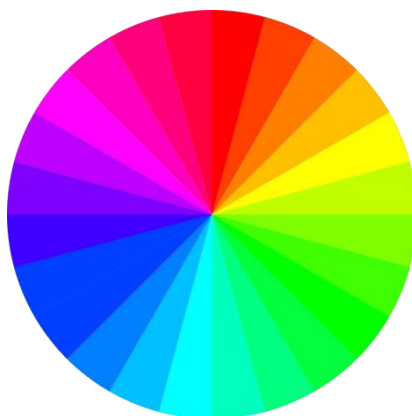

Slika 1. Primarne boje (Izvor : <https://medium.com/@avawill10/how-many-primary-colors-are-there-b6c0c9a71a96>)

Slika 2. Sekundarne boje (Izvor : <https://nuntioz.com/color-mixing/>)

Zatim imamo tercijarne boje ili boje trećega reda koje se dobiju miješanjem jedne primarne i jedne sekundarne boje, a nalaze se jedna pored druge na krugu boja npr. crveno-narančasta ili narančasto-crvena.

Slika 3. Tercijarne boje (Izvor : <https://www.cultura10.com/hr/colores-terciarios/>)

Njemački fizičar Wilhelm Ostwald koji se kroz povijest posebno isticao i čija je podjela boja i danas opće prihvaćena osmislio je krug čistih boja (Slika 4). On se sastoji od boja koje nazivamo toplim i hladnim. Tople boje su crvena, narančasta i žuta i podsjećaju na vatru, dok hladne boje podsjećaju na vodu, a čine ih plava, zelena i ljubičasta.

Slika 4. Krug čistih boja (Izvor : <https://hr.wikipedia.org/wiki/Boja>)

4.1. ZNAČENJE BOJA U DJEČJIM CRTEŽIMA

Analiza boja često je bila sredstvo za određivanje emocionalnog stanja djeteta. Terapeuti obično nisu zabrinuti ako dijete radi jedan crtež u jednoj od problematičnih boja, ali žele istražiti niz tamnih crteža, osobito ako je sadržaj zastrašujući ili uznemirujući. Terapeuti mogu koristiti terapiju kao sredstvo emocionalnog oslobađanja i mogu potaknuti dijete da stvara crteže koji izražavaju svoje duboke strahove i ljutnju. Crteži u ovom slučaju nisu instrumenti procjene, već postaju terapeutske alati. Djeca se lakše izražavaju bojom nego riječima, jer njihov rječnik nije još dovoljno razvijen.

Korištenje svijetlih boja pokazuje da su djeca mirna i povezana sa svojim emocijama. Dok s druge strane, korištenje intenzivnijih boja obično znači aktivnu i energičnu djecu s intenzivnim osjećajima, uključujući agresivnost.

Jakubin (1999.) objašnjava značenje boja :

Crvena – od svih boja ona ima najjači intenzitet. Djeluje snažno, uzbuđujuće, označava živahnost, impulzivnost, potrebu za kretanjem. Povećava i ubrzava krvni tlak, mišićnu napetost i disanje. Simbolizira radost, ljubav i veselje. Najprisutnija je u dječjim crtežima, a većinom je koriste dinamična, nemirna i nedisciplinirana djeca. Ako je naglašena u crtežima može značiti da se radi o pomalo agresivnom i svadljivom djetetu koje je pod pritiskom i nervozno. (Jakubin, 1999.)

Narančasta – djeluje toplo, povjerljivo, svečano i veselo. Izaziva osjećaj zdravlja, životne radosti i sunčeve snage. Simbol je bogatstva, plodnosti i sjaja. Koriste ju ona djeca koja se ne mogu slobodno izražavati u okruženju u kojem žive. U dječjim crtežima je pokazatelj djetetovog dobrog emotivnog stanja, a koriste ju djeca koja su topla, vesela, ljubazna i srdačna.

Žuta – kaže se da je to boja velike vidljivosti. Živahna, radosna i vesela, a djeluje olakšavajuće, poticajno i oslobađajuće. Simbolički je boja znanja, duševnosti, a kao najsvjetlija boja postala je simbol ljudske misli. Naziva se i infantilnom (nezrelom) bojom jer se susreće u crtežima mlađe djece, dok je starija koriste u stanju jakih i ugodnih osjećanja.

Zelena – djeluje blago, umirujuće i stvara unutarnji mir. Djeluje odmarajuće, a naročito na vid. Zelena boja svijetle nijanse ukazuje na stabilno i uravnoteženo dijete, a tamnoz zelena može značiti da dijete potiskuje emocije, odnosno ljutnju i bijes kojih se ne zna osloboditi.

Plava – suprotna crvenoj jer je pasivna i hladna, ali djeluje ugodno. Najmirnija boja, najviše prigušuje i rashlađuje, a duh vodi razmišljanju i osjećajima. Simbolizira vjernost, istinu, besmrtnost, tišinu, jasnoću, nebeske daljine, aristokraciju, duhovitost i plemenitost. U dječjim crtežima tamnoplava označava želju da se živi u mirnom i urednom prostoru, dok plavu boju neba koriste poslušna i osjetljiva djeca te ona sklona maštanju. (Jakubin, 1999.)

Ljubičasta – djeluje očaravajuće, svečano, ali potiče na patnju. Prenosi osjećaj daljine, tuge i usamljenosti. Simbolizira čarobnjaštvo, pokoru, strpljenje i dobrotu. Ljubičasta je boja one djece koja se ne mogu slobodno izraziti i širiti svoju naklonost i ljubav te ju najčešće koriste nesretna i odbačena djeca. Može biti znak depresije i nezadovoljstva u djeteta te opterećenost brigama. (Jakubin, 1999.)

Bijela i crna nisu boje, ali mogu izazvati određeno raspoloženje.

Bijela – to je boja svijetla, sjajna je i nježna. Simbol je čistoće, reda, jedinstva, istinitosti, poštenja, nezavisnosti. U dječjim crtežima može biti znak osjećaja izolacije, nestrpljenja hiperaktivnog djeteta koje ne želi „gubiti vrijeme“ na bojanje crteža. (Jakubin, 1999.)

Crna – izaziva osjećaj praznine i straha. Druge boje u kombinaciji sa crnom djeluju intenzivnije i aktivnije. Simbolizira žalost, tajanstvenost, brigu, nedaće, smrt, nesreću. U dječjim crtežima pokazatelj je lošeg emotivnog stanja djeteta. Upotrebljavaju je ona djeca koja potiskuju svoje emocije i izložena su zahtjevima okoline. (Jakubin, 1999.)

5. SLIKARSKE TEHNIKE U RADU S PREDŠKOLSKOM DJECOM

Marjan Jakubin (1999.) likovne tehnike definira kao sveukupnost praktičkih umijeća u oživljavanju likovne ideje određenim materijalima i tehnikama. Navodi kako se likovne tehnike mogu podijeliti na tehnike plošnog oblikovanja i tehnike prostorno-plastičnog oblikovanja. Tehnike plošnog oblikovanja dijele se na crtačke, slikarske i grafičke, a svaka ta tehnika ima svoje sredstvo i alat kojim se ostvaruje likovno djelo.

Slikarske tehnike dijelimo na suhe i mokre. Suhe tehnike čine pastel, kolaž, mozaik, vitraj i tapiserija, a mokre tehnike akvarel, gvaš, tempera, ulje i freska.

Uvođenje djece u slikarske tehnike i ovladavanje bojom uglavnom se realizira upotrebom jednostavnih slikarskim tehnika. Slikarske tehnike koje se svakodnevno koriste u radu s djecom su tempera, akvarel, pastel i kolaž.

Tempera – dolazi od srednjovjekovne latinske riječi „temperare“, što znači miješati. Slikarska je to tehnika u kojoj boja nastaje miješanjem boje u prahu (pigmenta) s otopinom ljepila i veziva. Prilikom uporabe, gusta boja se razrjeđuje s vodom, ali nakon sušenja postaje netopiva na podlozi. Karakteristika tempere je njena neprozirna boja, ali upravo zbog toga je moguće slikati sloj na sloj i tako prekriti nešto prethodno naslikano. Temperom se može slikati na raznim podlogama; drvetu, staklu, papiru, platnu. (Jakubin, 1999.)

Slika 5. Fra Angeliko: Krunidba djevice, 1434. tempera i zlato

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/tempere.htm>

Akvarel – Riječ akvarel dolazi od latinske riječi „aqua“, što znači voda, uz pomoć koje su Talijani stvorili riječ „aquarello“, odnosno vodena boja. Akvarel ima karakter vode, vrlo je svjež, tekuć i jasan. Boje se otapaju i razrjeđuju vodom te nanose mekanim kistovima na grubi hrapavi papir. U ovoj tehnici se ne koristi bijela boja, nego se željeni tonovi dobivaju većim ili manjim razrjeđivanjem boje. Karakteristike akvarela su tonovi svježine, profinjenosti, lakoće i nježnosti. (Jakubin, 1999.)

Dva su načina rada s akvarelnim bojama: slikanje na suhoj i slikanje na mokroj podlozi. Rad na suhoj podlozi karakterizira nanošenje razrijeđene boje na suhu podlogu. Boju na boju je moguće ponavljati nekoliko puta, ali prethodni sloj nanosene boje se mora osušiti kako bi se na njega ponovno moglo slikati. Rad na mokroj podlozi karakterizira namakanje akvarel papira vodom s jedne i s druge strane koji ne smije biti premokar niti previše suh. Na tako pripremljenoj podlozi slikamo mekanim kistom. Specifičnost ove tehnike je u tome što boje stvaraju mrlje i oblike, a boje ulaze jedna u drugu i na taj način se dobivaju novi likovni efekti. (Jakubin, 1999.)

Slika 6. Slavka Raškaj, Žuti pijetao i bijela kokoš, akvarel

Izvor:

https://hr.wikipedia.org/wiki/Slava_Ra%C5%A1kaj#/media/Datoteka:01_Slava_Raskaj_Zuti_pjetao_i_bijela_kokos.jpg

Pastel – dolazi od talijanske riječi „pastello“. Tvrđim pastelima izvode se konture ili čisti linearni crtež, dok se mekaniji koriste za ispunjavanje ploha odnosno slikanje. Karakteristika ove tehnike su meki i nježni tonovi s finim prijelazima, dojam lakoće i magličaste atmosfere.

Gotova slika se fiksira pomoću fiksativa za pastel. Razlikujemo suhi i uljni ili masni pastel. Za razliku od suhog pastela, uljni ili masni pastel se ne skida s površine, nije prašan i manje je osjetljiv te ga ne treba fiksirati. Pruža jednostavniji način rada i intenzivnije boje te ga se zato češće koristi. (Jakubin, 1999.)

Slika 7. Jagor Bučan, Urbani krajolik, 2000. suhi pastel

Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/pastel.htm>

Kolaž – dolazi od francuske riječi „collage“ što znači lijepljenje. Začetnici su Picasso, Braque i Gris koji su uveli kolaž u slikarstvo. Slikarska je to tehnika u kojoj koristimo različite materijale koje rezanjem, trganjem ili lijepljenjem nanosimo na podlogu. Izrezivati se može iz novina, časopisa, također razne tkanine, fotografije itd., a upravo takav raznovrstan materijal omogućuje bogat izvor boja, motiva i tekstura. Tijekom rada najprije izrezane ili istrgane materijale posložimo, kombiniramo, nađemo željenu kompoziciju, a tek onda sve zalijepimo. Fotomontaža je poseban način uporabe kolaža jer se iz različitih fotografija režu oblici kako bi se komponirali novi oblici, odnosno nova likovna cjelina. (Jakubin, 1999.)

Slika 8. Henri Matisse, The Snail, 1953. kolaž

Izvor: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/matisse-the-snail-t00540>

6. CRTEŽ KAO KOMUNIKACIJSKO SREDSTVO

Frank Cizek austrijski slikar i „otac kreativnog likovnog poučavanja“ krajem 19. i početkom 20.st u Beču je prepoznao vrijednost i autentičnost dječjeg likovnog stvaralaštva te je ohrabrivao i poticao djecu da rade prema vlastitoj mašti. Na taj se način djeca spontano izražavaju bez uplitanja i sugeriranja odraslih.

Crtanje i slikanje dio je života od malih nogu. Vrlo je važno pružiti im potrebne alate za razvoj kreativnosti kroz umjetnost. Pomaže im da rade na svojim finim motoričkim vještinama, a također koriste crtanje kao način izražavanja. No, uz sve prednosti koje donosi djetetu, dječji crtež je izvrstan alat za upoznavanje osobnosti djece. Spoznati se mogu aspekti dječje osobnosti kroz čimbenike kao što su oblik crteža, prostorna orijentacija, različiti elementi koji se koriste za crtanje ili boje.

Dječja mašta je doživljavanje nečega što je rezervirano samo za „djetetov svijet“. Ona može biti beskonačna i nevjerojatna, a u kasnijoj dobi se pretvara u mnoštvo pozitivnih vještina te ju treba poticati, a ne sputavati jer može donijeti vrijedne osobine.

Cathy Malchiodi likovna terapeutkinja i umjetnica 1998. godine u svojoj knjizi „Razumijevanje dječjeg crteža“ opisala je kako se kroz stvaralačke procese pojedincu može pomoći kako bi izrazilo svoje emocije, traume, strahove, probleme i riješilo konflikte. Djetetov crtež pokazatelj je njegove motoričke i intelektualne zrelosti te emocionalnog stanja. Može biti pokazatelj odnosa u obitelji, s prijateljima ili u okolini.

Dijete kroz likovne znakove komunicira s nama i šalje nam poruku tako npr. srce označava ljubav, kuća toplinu doma, cvijet ljepotu, sunce ugodu. Dijete veličinom nacrtanog objekta može na nešto ukazivati, ako nacrtava člana svoje obitelji uvećano to može ukazivati na osobu koju voli, no ako nacrtava vrlo velike ljudske i životinjske likove ili predmete to može ukazivati da je dijete dalekovidno. Kroz korištenje određenih boja dijete također komunicira i izražava svoje emocije ili unutarnje stanje onoga što proživljava ili što je proživjelo.

Likovno stvaralaštvo djece nikako se ne bi smjelo ometati, odnosno treba pustiti da dijete samo nacrtava, naslika ili napravi jer u slučaju da mu se pomaže ono gubi interes za likovni rad i odustaje od svojih oblika i prelazi na oponašanje danih naturalističnih ili shematskih predložaka. (Belamarić,1987:253)

Autorica Belamarić (1987.) iznijela je primjere ometanja dječjeg likovnog stvaralaštva :

1. *Crtanje djeci* - najdrastičniji primjer negativnog uplitanja u razvoj dječjih likovnih sposobnosti. Nacrane oblike mogu prepoznati, ali ih ne razumiju, no zbog autoriteta odraslih oni ih pokušavaju oponašati. Na taj se način ugrožavaju i prekidaju prirodni načini opažanja, shvaćanje i stvaranje oblika i navikava ih se na pasivnost. (Belamarić, 1987.)
2. *Ispravljanje dječjih oblika* – izravnim popravljanjem ili usmenim uputama djeluje jednako negativno kao i crtanje predložaka. Svako podučavanje djece kako da nešto nacrtaju, naslikaju ili naprave narušava vlastito viđenje djece, stvara u njima nepovjerenje u vlastite oblike i u njima budi osjećaj nemoći i nesigurnosti. (Belamarić, 1987.)
3. *Slikovnice za bojanje* – nacrtani oblici u slikovnicama obično su pojednostavljenog shematskog ili za djecu složenog naturalističkog karaktera. Zbog svoje jednostavnosti lako se urezuju u dječje pamćenje i vraćaju se kad god im zatreba sličan oblik. Time se stvara zatvoreni krug za daljnje dječje opažanje. Dijete smatra da nije sposobno za likovni rad jer ispunjavanjem naturalističkih oblika postaje svjesno njihove složenosti i njihove prividne realističnosti koje su njemu nedostupne. (Belamarić, 1987.)
4. *Izlaganje dječjih radova* – pojavljivanje i izlaganje dječjih radova na svim mjestima, a osobito ako su stalno prisutna u njihovoj okolini čine da ih djeca htjela ili ne, moraju percipirati. Viđeni primjeri im se nesvjesno nameću i ne dopuštaju njihova vlastita viđenja i oblike kada se žele sama izraziti. (Belamarić, 1987.)
5. *Širenje shematskih oblika među djecom* – sve je češća pojava među djecom da preuzimaju jedni od drugih shematske oblike, a sve to dovodi do ometanja jednog dijela njihovih sposobnosti i duha. (Belamarić, 1987.)
6. *Vrednovanje i procjenjivanje likovnih radova djece* – svako vrednovanje, procjenjivanje i uspoređivanje blokira njihovu sposobnost stvaralaštva. Ako je djetetov rad ocjenjen s pozitivnom ocjenom to u njima budi osjećaj zadovoljstva i osjećat će se dobro, no ako sljedeći put ne dobije istu ili bolje ocjenu, zadovoljstvo djeteta pada, ako se to ponovi više puta postepeno će se povlačiti i odustajati od likovnog rada. Na taj način nastaju podijele među djecom na „talentiranu i „netalentiranu“. Odrasli su nametnuli među djecom njihovo isticanje i natjecanje. Češće bi trebalo oslušivati djecu

i svoje postupke usklađivati s njihovim prirodnim sposobnostima i osjećajima. (Belamarić, 1987.)

7. *Komentiranje i prigovaranje* – ako se djetetov crtež negativno komentira to u njemu budi nemir i osjećaj nesposobnosti. (Belamarić, 1987.)
8. *Prenaglašavanje vrijednosti* – ako se dijete previše pohvaljuje to rezultira nezdravim odnosim i umjesto da uživa u likovnom jeziku, njemu cilj postaje pohvala. (Belamarić, 1987.)
9. *Urednost i preciznost* – zahtijevanje čistoće i urednosti tijekom djetetova likovna izražavanja, zapravo na njega djeluje negativno jer je opterećeno uputama odraslih i to ga koči u načinu likovnog izražavanja. (Belamarić, 1987.)

Djeca imaju pravo na individualno izražavanje i stvaranje. Kada dijete pažljivim promatranjem i s pažnjom promatra vanjski ili unutarnji svijet njihova će interpretacija biti stvaralačka te će dijete moći likovno izraziti ono što je opazilo i otkrilo.

Belamarić (1987.) je istaknula nekoliko načina kako potaknuti likovno stvaralaštvo kod djece :

1. *Usmjeravanje opažanja* – djetetu pažnju treba usmjeriti na neki oblik ili pojavu npr. na drvo, kuću, cvijet, ali bez nametanja svog načina viđenja. Postavljanjem pitanja potičemo djecu na zaključivanje i na taj se način izbjegava nametanja odraslih. (Belamarić, 1987.)
2. *Aktiviranje sjećanja* – poticanjem i razgovorom o onome što je nedavno vidjelo ili doživjelo aktivira se djetetovo sjećanje te će na svoj likovni uradak prenijeti značenje, odnose među oblicima i cjelovitost događaja. (Belamarić, 1987.)
3. *Mašta ilustracije* – u likovnom izrazu javlja se kao stvaranje novih varijanti i slika na osnovi poznatih događaja ili pojava. (Belamarić, 1897). Djeca kroz zamišljene događaje ili događaje iz prošlosti ilustriraju priču ili pjesmu. Kako bi dječja mašta bila bogata i originalna mora biti uvjetovana slobodnim, spontanim i osmišljenim vođenjem.
4. *Zamišljanje* - ...“viša razina stvaranja slika ili imaginacije jest sposobnost djece da različite predodžbe i pojmove iz sfere nevidljive stvarnosti transformiraju u likovni izraz“. (Belamarić, 1987). Tada će dijete za svaku pojavu ili pojam pronaći likovni element, odnosno likovno tumačenje.
5. *Igre s likovnim materijalima* – dijete se s likovnim materijalima najprije upoznaje te ispituje svojstva pojedinog likovnog sredstva. Od oblikovanih i neoblikovanih materijala i elemenata te crtanjem i slikanjem djeca kroz igru stvaraju različite strukture

i prostorne organizacije. Važno je poticati djecu da sama pronalaze nove materijale jer se na taj način upotpunjuju i osamostaljuju njihove stvaralačke sposobnosti. (Belamarić, 1897.)

6. *Potvrđivanje* – nenametljivo potvrđivanje djetetove uspješnosti, inovativnosti, maštovitosti i ljepote likovnog uratka, djetetu je potvrda da je sposobno i kreativno. Takva pozitivna komunikacija između odraslih i djeteta potiče dijete na iskazivanje vlastitih ideja i potencijala te mu pruža osjećaj slobode. (Belamarić, 1987.)

Odrasli mogu potaknuti likovno izražavanje nudeći djeci likovne materijale u ranoj dobi. Mogu potaknuti umjetničko izražavanje dopuštajući djeci korištenje materijala s kojima su eksperimentirali na način koji je uistinu jedinstven. Crteži ne trebaju izgledati kao fotografije, ali su pogled svake osobe na svijet. Dječji crteži postaju izraz njihova viđenja. Odrasli mogu pomoći djeci da shvate da je umjetnost samoizražavanje i da nema ništa loše u onome što dijete odluči izraziti. Umjetnički rizik, eksperimentiranje i razvoj značenja svojstveni su stvaranju umjetnosti, a djeca mogu početi razumijevati te koncepte vlastitim umjetničkim naporima.

6.1 GLAZBA, BOJA, EMOCIJA

Glazba je od samoga rođenja sastavni dio svakog odrastanja i odgoja te je neizostavan segment u životu svakog pojedinca. Veliku ulogu za razvoj glazbenih sposobnosti ima djetetova okolina.

Dijete u najranijoj dobi između četvrtog i šestog mjeseca života pokazuje zanimanje za glazbu te se okreće prema zvuku. Kod beba glazba može izazvati osmijeh, a nakon što počnu puzati i gibati se kreću prvi plesni koraci. Glazba odrasle osobe može razveseliti, natjerati da treniraju bolje ili trče brže, a tako utječe i na bebe i na njihove emocije u nastajanju. Glazba utječe na razvoj osjećaja. Kroz glazbu djeca mogu osjetiti veselju ili tugu. Može se koristiti i kao terapija npr. kod beba palčića za dobivanje na težini. Različitim glazbenim aktivnostima dijete ima mogućnost izraziti svoje emocije, raspoloženje, razmišljanja o onome što čuje te na taj način potiče kognitivni, emocionalni, društveni i motorički proces, a to je vrlo važno za djetetov cjelokupni razvoj.

Predškolci vole izmišljati i pjevušiti svoje pjesme dok se igraju. Uživaju u dječjim pjesmicama i plesu te vole igre s prstima bilo s pratnjom ili bez nje.

Slušanje klasične glazbe jedno je od najvažnijih komponenata u ranom i predškolskom odgoju jer na taj način dijete povećava umjetnički doživljaj skladbe, upoznaje različite vrste glazbe, razne skladatelje i instrumente.

Pasivno i aktivno slušanje glazbe je jednako važno. Pasivnim slušanjem djeci se pusti skladba te se od njih ne očekuje da slušaju i obraćaju pažnju na nju. Dok se aktivno slušanje skladbe odnosi na slušanje uz pokret, pokazivanje aplikacija, likovno izražavanje tijekom slušanja glazbe ili nakon što se glazba posluša. Vrlo je važno dobro organizirati aktivnosti, jer na taj način ćemo produljit djetetovu koncentraciju, zainteresiranost i želju za glazbom.

7. PROVEDBA LIKOVNIH AKTIVNOSTI U VRTIĆU

Aktivnosti su provedene u dječjem vrtiću „Zrno“ u Zagrebu u starijoj dobnoj skupini između pet i sedam godina. Pored govora pomoću kojeg dijete izražava svoje osjećaje, doživljava i emocije crtanje je jedno od najiskrenijih načina njegova izražavanja. Cilj ovih aktivnosti je pomoću odabira boja, ali i crtanja linija, veličina ljudskih figura, simbola i količine detalja istražiti objektivni, realan dječji svijet. Prije svake aktivnosti opisan je njen sadržaj, a nakon toga analizirani najzanimljiviji dječji radovi.

Pri ulasku u samu prostoriju djecu je dočekaao plakat na kojem je pisalo: „Kako se osjećaš danas?“ , te su pored slike trebali staviti kvačicu koja opisuje njihovu emociju (Slika 9). Također razne fotografije postavljene po sobi su ih dodatno poticale da još više prepoznaju emocije (Slika 10). Prije same centralne aktivnosti djeca su se kroz razne poticaje mogla upoznati s emocijama. Za prvi poticaj djeci su bili ponuđeni razni časopisi i kutijice na kojima su bile istaknute emocije, a njihov zadatak je bio pronaći ljudska lica, izrezati te ubaciti u odgovarajuću kutijicu (Slika 11 i 12). Drugi poticaj su bile „Puzzle“. Na prazne kartone nacrtati emociju po želji, izrezati ju te ubaciti u kutiju, a nakon toga izmiješati te spojiti (Slika 13 i 14). Treći poticaj u kojem su djeca rado sudjelovala je bila „Kocka emocija“, a zadatak je bio baciti kocku, prepoznati emociju te ju opisati (Slika 15 i 16). Kao četvrti poticaj na stolu su bile ponuđene slikovnice, a djeca su ih mogla listati, čitati, razgovarati o njima međusobno (Slika 17). Posljednji poticaj su bile „Memory kartice“ s četiri osnovne emocije, a zadatak je bio pronaći emociju i njezin par (Slika 18).

Slika 9. Plakat na ulazu u sobu

Slika 10. Dodatni poticaji postavljeni po sobi

Slika 11. Izrezivanje ljudskih lica

Slika 12. Izrezivanje ljudskih lica

Slika 13. Drugi poticaj "Puzzle"

Slika 14. Drugi poticaj "Puzzle"

Slika 15. Treći poticaj "Kocka emocija"

Slika 16. Treći poticaj "Kocka emocija"

Slika 17. Četvrti poticaj - listanje slikovnica

Slika 18. Peti poticaj "Memory"

Kroz razgovor s djecom tijekom provedbe ovih poticaja njihovi komentari su bili sljedeći :

R.K. – „Danas sam tužna jer mi je ribica uginula“.

M.C. – „Sretna sam jer sam danas došla u vrtić.“

S.B. – „Emocije mogu biti tužne i sretnne.“

M.G. – „Danas sam sretan jer idem na nogomet.“

M.L. – „Rastuži me kada mi netko uzme loptu.“

L.T. – „Mene je strah mraka.“

I.G.B. – „Kada sam tužan meni pomogne mama.“

Djeca su rado sudjelovala u svim poticajima, bilo je poučno i zanimljivo te je to bio dobar uvod za centralne aktivnosti. Centralne aktivnosti provodile su se u likovnom ateljeu, a slikarska tehnika bila je tempera.

Slika 19. Likovni atelje

7.1. PRVA AKTIVNOST – SLIKANJE PORTRETA I ANALIZA DJEČJIH RADOVA

Zadatak je bio naslikati s temperama na papir neku njima dragu osobu ili sebe te prikazati emociju. Npr. mama kada je ljuta, brat kada je prestrašen, sestra kada je tužna... Cilj ove aktivnosti je istražiti na koji način će dijete prikazati određenu osobu i koje će pritom koristiti boje.

Slika 20. Likovno izražavanje djece

Slika 21. Likovno izražavanje djece

Analiza dječjih radova

Slika 22. L.G. - "Mama i beba"

Kada sam upitala dječaka što si naslikao? , odgovorio je : „To je moja mama i ima bebu.“ Crtež djeluje uznemirujuće što se može primijetiti po potezima kistom koji su jako naglašeni i po odabiru boje. Dječak je izabrao crvenu boju kako bi naslikao svoju majku koja se nalazi na liniji tla, a slikanje lica crvenom bojom znači da potiskuje agresivnost. Također je na crtežu vidljiv i cvijet koji je simbol novog rađanja. Dječak se nakon nekog vremena naljutio jer je pogriješio i cijeli crtež pošpricao s crvenom temperom. U razgovoru s odgojiteljicom dobila sam informaciju da ima probleme u obitelji i s ponašanjem, a to je itekako vidljivo i jako dobro prikazano. Mogu zaključiti kako je dijete jako dobro povezal o svoje emocionalno stanje s odabirom crvene boje koja karakterizira svadljivo i nedisciplinirano dijete, ono ne dobiva dovoljno ljubavi i pažnje u svojoj okolini pa ju traži u vrtiću od odgojiteljica, a u ovome slučaju to sam bila ja.

Slika 23. L.P. - "Moja obitelj i pas"

Na moj upit djevojčica mi je odgovorila : „To je moja obitelj i mi smo sretni jer smo kupili psa“. Na crtežu dominiraju tamniji tonovi, na liniju tla su djevojčica, tata, mama i pas, a na liniji neba je žuta boja koja simbolizira sunce. U dječjim crtežima sunce prikazuje mušku snagu. Na crtežu možemo vidjeti kako je otac predimenzioniran, odnosno njegova glava i tijelo su istaknuti što nam ukazuje da je djevojčici on važna i bitna osoba. U razgovoru s odgojiteljicom sam saznala da je djevojčica dijete rastavljenih roditelja i kako je ona prvi puta naslikala svoju obitelj zajedno. Također na licu djevojčice je vidljiva emocija.

Slika 24. E.S. - "Sreća"

Na pitanje koju emociju si naslikala? djevojčica mi je odgovorila „Sretna sam jer mi je za 12 dana rođendan.“ Svoje emocionalno stanje je povezala s odabirom toplih i hladnih boja što je i vidljivo na crtežu jer je pun boja, veseo i razigran. Crtež je započela korištenjem crne tempere kako bi napravila obris glave, a zatim je nastavila slikati ostale dijelove. Djevojčica je sebe upotpunila mnogim detaljima – oči, usta, kosa, ruke, prsti, vrat, a također su vidljivi i detalji na kosi. Na ovome crtežu se vidi kako je djevojčica posvetila pažnju detaljima, nije slikala motive i simbole kao što su ostala djeca.

Slika 25. J.T. - "Ja u prirodi"

„Nalazim se u prirodi i sretna sam.“ Na slici 25. možemo vidjeti da je djevojčica sebe naslikala u prvome planu, a u desnom gornjem kutu nalazi se sunce koje u dječjim crtežima može simbolizirati toplinu i ugodu te je nacrtano shematskim prikazom. Kada je počela slikati prvo je napravila obrise cijeloga tijela pa tek onda obojala unutarnji dio. Potezi kistom djeluju umirujuće što može ukazivati na sramežljivo i smireno dijete.

Slika 26. V.G. - "Portret"

Na pitanje koga si naslikala? Djevojčica je odgovorila : „to sam ja i osjećam se sretno.“ Djevojčica je jedina od svih prisutnih naslikala portret. Možemo primijetiti da crtežom dominira žuta boja koja se koristi u stanju jakih i ugodnih osjećaja. Istaknula je zjenice oka s plavom bojom što bi značilo da primjećuje detalje te ih prikazuje u crtežima.

7.2 DRUGA AKTIVNOST – SLUŠANJE SKLADBE BRŽEG TEMPA I ANALIZA DJEČJIH RADOVA

Skladba – Luigi Boccherini : „Minuetto“ (classical) – ova skladba je jedna od najpoznatijih i najčešće izvođenih skladbi tzv. “Proslavljeni menuet“. Izabrala sam ju jer potiče na razmišljanje o nečemu lijepom i vraća u neka prošla vremena kraljeva, prekrasnih dama i plesova, a kroz istraživanje sam htjela vidjeti hoće li karakter skladbe utjecati na izbor boja. Skladba je u E-duru i traje 3 minute i 34 sekunde. Na početku stavka možemo čuti violinu koja svira jednostavnu, elegantnu melodiju te violu i violončelo.

Zadatak je bio zamisliti da je kist „plesać“ koji pleše po papiru te svoje doživljaje skladbe pomoću tempera prenijeti na papir.

Slika 27. E.R. - "Šareni crtež"

Djevojčice je prvo počela slikati linije s crnom temperom u lijevom i desnom donjem kutu te je potom njihovu unutrašnjost obojala, a zatim naslikala cik cak linije koje označavaju dio kada je skladba ubrzala. Vidljivo je i sunce koje je u dječjim crtežima simbol ugone i topline. Koristila je tamnije nijanse boja, a crtežom dominira plava

boja koja simbolizira poslušnu i osjetljivu djecu. U sredinu crteža je naslikala dvije figure koje prikazuju sreću. Poigrala se s bojama, a crtež djeluje veselo i razigrano. Kada sam na kraju pitala djevojčicu jeli skladba sretna ili tužna? Ona mi je odgovorila da je tužna, iako se radi o skladbi bržega tempa, ali ona ju je doživjela na drugačiji način.

Slika 28. M.C. - "Ja u prirodi"

Slika broj 26. i 27. su slične po linijama koje dominiraju u desnome i lijevom kutu zbog toga što su djevojčice stajale jedna pored druge tijekom ove aktivnosti. Linije su prvo naslikate pa tek onda obojane. Crtežom dominiraju hladnije boje, a u samome središtu djevojčica je prikazala sebe sa zelenom bojom. Vidljiva je ekspresija lica koja ukazuje da je prestrašena.

Slika 29. R.T. - "Buđenje prirode"

Kada je počela svirati skladba djevojčica je rekla : „to je moj alarm“ te je prikazala buđenje prirode. U ovome uratku možemo vidjeti dosta shematskih motiva poput sunca u kutu papira te ptičica koje su prikazane crvenom bojom. Na liniji tla naslikano je valovito more koje prikazuje brzinu tempa u skladbi. Korištene su tople i hladne boje.

Slika 30. N.I. - "Zvijezde i srčeka"

Djevojčica N.I. je svoj doživljaj skladbe prikazala kroz motive zvijezda i srca. Crtež prikazuje zvjezdano nebo, a srca prikazuju djevojčicu i njenu prijateljicu. Srca u dječjim crtežima obično simboliziraju ljubav i prikazana su crvenom bojom.

Slika 31. M.T. - "Zastava Švedske"

Crtež prikazuje Švedsku zastavu, a dječak ju je naslikao jer je bio u Švedskoj i to ga je iznimno razveselilo pa je svoju sreću povezao s ovom skladbom. Vidljivi su pokreti kistom koji su vrlo razigrani i živi. Korištene su boje žuta i plava jer su te boje na zastavi.

7.3. TREĆA AKTIVNOST - SLUŠANJE SKLADBE SPORIJEK TEMPA I ANALIZA DJEČJIH RADOVA

Skladba – Petar Iljič Čajkovski – Symphony No.6 „Pathhetique“ – posljednja je njegova dovršena simfonija, a posvećena je njegovu nećaku. Izabrala sam ju jer daje dojam mirnoće, mraka, tame, a kroz istraživanje sam htjela vidjeti hoće li djeca koristiti tople ili hladne boje pri likovnom izražavanju. Skladba je u H-duru i traje 12 minuta i 40 sekundi. Izvodi ju filharmonijski orkestar, a djeluje vrlo svečano i emotivno.

Zadatak je bio slušajući skladbu sporijega tempa izraziti svoje osjećaje na papir. Trebali su zamisliti da je kist „plesać“ koji pleše po papiru te svoje doživljaje skladbe pomoću tempera prenijeti na papir.

Slika 32. A.D. - "Mrak"

Na upit kakva je skladba? Dječak je odgovorio : „tužna je jer su tužni instrumenti.“ Pažljivo je slušao skladbu i pazio koju će koju uzeti. Koristio je tamnije nijanse kako bi dočarao ovu skladbu koja djeluje tužno i sjetno. Dječak se uživio u slikanje, a to se vidi po linijama koje su se povlačile po papiru. Prvo je krenuo slikati vodoravne

linije, a kada je na nekim dijelovima ubrzala skladba tako je i on kistom povlačio valovite linije.

Slika 33. R.T. - "Šareno nebo"

Djevojčica R.T. je ovu skladbu doživjela na drugačiji način, naime ona je rekla : „skladba je sretna“ te je i taj svoj doživljaj prikazala na papir koristeći svijetlije nijanse. Na linija tla je naslikala travu sa zelenom bojom dok je na liniji neba plavom bojom prikazala nebo. Sredinu papira je obojala s hladnijim bojama, a naslikala je i zvijezde koje su prikazane na shematski način.

Slika 34. V.R. - "Zalazak sunca"

Na linija tla prikazano je more u plavoj boji, dok je nebo prikazano u crvenoj, odnosno djevojčica je crvenoj bojom prikazala zalazak sunca. Prikaz je izvorno viđenje jer ga je djevojčica uistinu doživjela prošloga ljeta na moru. Crtež je povezala s ovom skladbom jer time dan dolazi svome kraju „sve se umiruje i ide polako na spavanje“ što je i vidljivo iz crteža jer odaje mirnoćom.

Slika 35. E.T. - "Ja i mama u prirodi"

U ovome dječjem uratku korištene su hladne boje, a možemo primijetiti da crtežom dominira tamno zelena boja koja se u dječjim crtežima tumači kao znak potiskivanja emocija, ljutnje ili bijesa. Vidljiva je linija tla kao i linija neba dok se sunce nalazi u desnom gornjem kutu te je prikazano shematski.

Slika 36. N.M. - "Ljubičasto more"

Djevojčica N.M. je rekla kako je naslikala ljubičasto more, a na pitanje gdje je vidjela ljubičasto more? Slegnula je ramenima. Koristila je hladne boje koje je povezala sa skladbom sporijega tempa. Vidljivi su pokreti kistom koji su dosta mirni i lagani. Na crtežu nema detalja niti simbola, samo boja kojom je prikazala svoj doživljaj skladbe.

8. ZAKLJUČAK

Kroz istraživanje ovoga likovnog stvaralaštva došla sam do zaključka da svatko dijete ima različitu sposobnost zapažanja, a u ovome slučaju to je bilo slušanje skladbi. Dok je nekima spora skladba djelovala sretno, drugima se doimala tužno. Većina djece slikala je osobu, odnosno čovjeka jer su s njime u doticaju od svoga prvog dana. Nadalje, najčešći simboli u dječjim uradcima bili su cvijeće, životinje, sunce, nebo, trava, a time možemo zaključiti da se većina djece nalazi u fazi intelektualnog realizma što i odgovara za njihovu dob, no kasnije će djetetov likovni razvoj poprimiti sve bogatije forme i sadržaje. Također je vidljivo da djeca unose stalne boje za pojedine simbole kao što je žuto - sunce, zelena - trava, plavo - nebo.

Svoje pozitivne emocije izrazili su kroz svijetlije i toplije boje, dok su negativne emocije ljutnje, straha, tuge i prestrašenosti prikazali kroz hladne boje. Djeca kroz crtež šalju informacije o tome kako se osjećaju ili što ih muči. Kada neka boja prevladava u crtežu ili ju dijete koristi često, a ako znamo njene karakteristike u dječjim crtežima vrlo lako možemo saznati i kakvu nam povrtnu informaciju dijete želi prikazati, no moramo biti oprezni jer neke boje mogu značiti i suprotno. Tako npr. ako dijete koristi ljubičastu boju u crtežu koja je simbol nesretne i odbačene djece možda se dijete tako ne osjeća nego ju samo koristi zato što djevojčice nose odjeću te boje. Vrlo je važno razgovarati s djetetom o njegovom crtežu, a tek onda donositi zaključke i raditi analize.

Kroz ovaj rad naučila sam da dijete ne može niti želi prikriti svoje emocije, ako ih neće usmenim putem izreći ono će to učiniti kroz crtež, odnosno boje. Oni se ne srame, ne opterećuju se estetikom crteža, nego su iskreni i slobodni u svome likovnom izražavanju. Posebno su me dojmila dva crteža u kojima su dječak i djevojčica prikazali stanje u svojim obiteljima te kroz tople i hladne boje prikazali unutarnje osjećaje. Zato smatram da je vrlo važno da se u vrtićima provodi što više aktivnosti koje su vezane uz emocije, jer na taj način možemo puno naučiti od djece, saznati što ih muči, razgovarati s njima o problemu, a također i oni kroz razne poticaje uče izraziti, razumjeti, kontrolirati, imenovati i prepoznati osjećaje. Cilj je saznati problem i pokušati ga riješiti, ako ne možemo mi kao odgojitelji, svakako su tu stručni timovi koji su potpora odgojiteljima i roditeljima.

LITERATURA

Knjige:

- 1) Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga.
- 2) Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike*. Zagreb: Educa.
- 3) Starc i sur. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – tehnička knjiga.

Online časopisi:

- 1) Balić Šimrak, A. (2010). *Predškolsko dijete i likovna umjetnost*. *Dijete, vrtić, obitelj*. 62/63 str. 4.
- 2) Brajša – Žganec, A. , Slunjski E. (2006). *Socioemocionalni razvoj u predškolskoj dobi: Povezanost razumijevanja emocija i prosocijalnog ponašanja*. *Hrčak* - str. 479, 9-11.
- 3) Rezić, L. (2006). *Emocionalni razvoj djeteta*. *Hrčak* - str. 8, 1-9.
- 4) Županić – Benić, M. (2020). *Metodika likovne kulture – skripta*. *Studentski.hr* - str. 19 i 20.

Mrežne stranice:

- 1) Boja i atributi boje - http://racunala.ttf.unizg.hr/files/Boja_i_atributi_boje.pdf - 16.3.2022.
- 2) Boje - <https://hr.wikipedia.org/wiki/Boja> – 16.3.2022.
- 3) Creative - <https://www.creativa.hr/gradjanstvo/sto-to-emocije-cemu-nam-one-sluzi/> - 11.3.2022
- 4) Dječji vrtić Cvrčak - <https://www.cvrcakvt.hr/emocionalni-razvoj-djeteta/2884/> - 14.3.2022.
- 5) Metodički Internet centar „Učimo gledati“ - <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/> - 24.4.2022.
- 6) Roda - <https://www.roda.hr/portal/djeca/zdravo-odrastanje/emocionalni-razvoj-djeteta.html> – 11.3.2022.

PRILOZI

Slika 1. Primarne boje (Izvor : https://medium.com/@avawill10/how-many-primary-colors-are-there-b6c0c9a71a96).....	7	
Slika 2. Sekundarne boje (Izvor : https://nuntioz.com/color-mixing/).....	8	
Slika 3. Tercijarne boje (Izvor : https://www.cultura10.com/hr/colores-terciarios/).....	8	
Slika 4. Krug čistih boja (Izvor : https://hr.wikipedia.org/wiki/Boja)	9	
Slika 5. Fra Angeliko: Krunidba djevice, 1434. tempera i zlato	12	
Slika 6. Slavka Raškaj, Žuti pijetao i bijela kokoš, akvarel	13	
Slika 7. Jagor Bučan, Urbani krajolik, 2000. suhi pastel	14	
Slika 8. Henri Matisse, The Snail, 1953. kolaž	15	
Slika 9. Plakat na ulazu u sobu.....	21	
Slika 10. Dodatni poticaji postavljeni po sobi.....	22	
Slika 11. Izrezivanje ljudskih lica	Slika 12. Izrezivanje ljudskih lica.....	22
Slika 13. Drugi poticaj "Puzzle"	Slika 14. Drugi poticaj "Puzzle"	23
Slika 15. Treći poticaj "Kocka emocija"	Slika 16. Treći poticaj "Kocka emocija"	23
Slika 17. Četvrti poticaj - listanje slikovnica		24
Slika 18. Peti poticaj "Memory"		24
Slika 19. Likovni atelje		25
<i>Slika 20. Likovno izražavanje djece .....</i>		26
<i>Slika 21. Likovno izražavanje djece .....</i>		26
Slika 22. L.G. - "Mama i beba"		27
Slika 23. L.P. - "Moja obitelj i pas"		28
Slika 24. E.S. - "Sreća".....		29
Slika 25. J.T. - "Ja u prirodi"		30
Slika 26. V.G. - "Portret"		31
Slika 27. E.R. - "Šareni crtež"		32
Slika 28. M.C. - "Ja u prirodi".....		33
Slika 29. R.T. - "Buđenje prirode"		34
Slika 30. N.I. - "Zvijezde i srčeka".....		34
Slika 31. M.T. - "Zastava Švedske"		35
Slika 32. A.Đ. - "Mrak".....		36
Slika 33. R.T. - "Šareno nebo"		37
Slika 34. V.R. - "Zalazak sunca"		38

Slika 35. E.T. - "Ja i mama u prirodi"	38
Slika 36. N.M. - "Ljubičasto more"	39

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja Mihaela Jurkić izjavljujem da sam samostalno provela istraživanje literature, istraživanje vezano za prikaz rada i napisala završni rad na temu „Tople i hladne boje u izrazu emocije kod djece predškolske dobi“.

U Zagrebu, srpanj 2022.

Mihaela Jurkić